

Rumeli'de Osmanlı Vakıfları
Üzerine Araştırmalar:
Bulgaristan

Editörler

Ahmet Kala - İsmail Güleç - Ömer Said Güler

VAKAR
Vakıf Araştırmaları Merkezi

VAKAR Vakıf Araştırmaları Yayınları - 4

Rumeli'de Osmanlı Vakıfları Üzerine Araştırmalar: Bulgaristan
Editörler: Ahmet Kala - İsmail Güleç - Ömer Said Güler

Birinci Baskı: Şubat 2020
ISBN: 978-605-80624-3-6

Baskı Hazırlık: aclemşenel.com

Kapak: Fatih Durmuş

*Kapak Görseli: Köstendilli Mollazâde Süleyman Efendi Tekkesi müştemilâtına dair vakıfnâme
(Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 512)*

Baskı

Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Sertifika No: 19891

VAKAR
Vakıf Araştırmaları Merkezi

Adres: Lokmacıdede Sokak, No: 28, Balat Mahallesi
34087 Fatih / İstanbul - Türkiye
Tel: (212) 531 76 89
E-posta: bilgi@vakar.org
Web: www.vakar.org

Bu kitap **TİKA** (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) tarafından desteklenen proje kapsamında hazırlanmış ve yayınlanmıştır.

BULGARİSTAN'DA TARİKAT YAPILARI

Gülberk Bilecik*

Bulgaristan, fethedildiği XIV. yüzyıldan elimizden çıktığı XIX. yüzyılda kadar, yaklaşık beş yüz sene boyunca Osmanlı idaresinde kalmıştır. Atalarımız bu toprakları camiler, medreseler, köprüler, çeşmeler, hanlar, hamamlarla bir oya gibi işlerken bölgenin manevi iklimini etkileyecek tekkelerin kurulmasını da sağlamışlardır.

Tarikatların Bulgaristan'da yerleşmesi Osmanlı'nın bölgeyi fethiyle başlamıştır. 1361'de Edirne'yi fetheden I. Murad, 1363 senesinde Filibe'yi almış, böylelikle Rumeli ve Anadolu toprakları arasında bir köprü oluşturmuştur. Osmanlıların gerek siyasî-askerî anlamda batıya doğru uzanması ve gerekse bölgenin İslâmlaşması adına sürdürdüğü faaliyetler çerçevesinde dervişler son derece kritik bir rol üstlenmiştir. Bununla birlikte bölgedeki fetihleri takiben, hâkimiyet altına alınan topraklarda Türk nüfusun artırılmasına yönelik şuurlu bir iskan faaliyetine girişilmiştir. Fetihlerle beraber Anadolu'nun pek çok yerinden Müslüman-Türk halk bölgeye getirilmiş, bu kalabalık nüfus arasında pek çok tarikata bağlı şeyh ve dervişler de yer almıştır.¹ Tarikat mensuplarının yaygın bir şekilde bizzat savaşlara katıldıkları da bilinmektedir.

Bulgaristan topraklarının İslâmiyet'le tanışması sadece silahla ve savaşla olmamıştır. Bu konuda özellikle bölgeye yerleştirilen dervişlerin rolü büyüktür. Buldukları yerlere tekke ve zâviyeler kuran tarikatlar kültürlerini de beraberinde getirmişlerdir. Yerleşim yeri olarak genellikle şehir dışında, verimli arazileri seçmişlerdir. İnsanlara din, dil ayrımı yapmaksızın muhabbetle yaklaşmışlar, hoşgörü ve karşılıksız hizmet anlayışıyla hâlihazırda zorluklar içinde yaşayan ve din özgürlüğü olmayan halkın dikkatini çekmişlerdir. Zaman içinde

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türk ve İslam Sanatı Anabilim Dalı

1 Mehmet İndibaşı, "Balkanlarda Osmanlı Hakimiyeti ve İskan Siyaseti", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 9: 156.

sayıları çoğalan tekkeler bir okul gibi faaliyet göstermişler, bünyelerinde bir çok ilim ve devlet adamı, şairler, sanatkârlar ve sporcular yetiştirmişlerdir.²

Osmanlı döneminde Bulgaristan'da Halvetî, Bektâşî, Rifâî, Nakşibendî, Mevlevî, Şâzelî, Kâdirî gibi tarikatların varlığı bilinmektedir. Bunların en yaygın olanları Halvetîlik ve Bektâşîliktir. 1285 (1868-1869) tarihli *Tuna Vilâyeti Sâlnâmesi*'ne göre Bulgaristan şehir ve kasabalarında bulunan tekkelerin sayısı 86'dır.³ 1289 (1872-1873) tarihli *Tuna Vilâyeti Sâlnâmesi*'ne göre ise 108'dir.⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından hazırlanan ve günümüzde de bölge hakkında birincil kaynak olan *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri: Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk* adlı eserde Bulgaristan'ın şehir ve köylerinde 174 tekenin varlığından bahsedilmektedir.⁵ Kitapta tekkelerin bir kısmının tarikatı belirtilirken büyük çoğunluğun ise sadece isleri verilmiştir.

Temelleri XIII. yüzyılda Anadolu'da atılan Mevlevîliğin Bulgaristan'a geçişi ve yaygınlaşması yine bu toprakların fethi ile olmuştur.⁶ Mevlevîhâne olarak adlandırılan Mevlevî tekkeleri, kendi içlerinde âsitâne ve zâviye olarak iki gruba ayrılırlar. Âsitâneler tarikatın merkezi durumunda olan ve içlerinde kurucusunun türbesini barındıran dergahlardır.⁷ Zâviyeler ise âsitânelere bağlı olarak faaliyet gösteren, dinî-tasavvufî inanç ve fikirleri yaymak, bölgenin güvenlik ve asayişini sağlamak, gelip geçenleri barındırmak, yedirip içirmek gibi işleri üstlenen dervişlerin toplandığı ve mukâbele (âyin) icra ettiği yapılarıdır.⁸ Osmanlı Devleti'nin erken dönemlerinde fetih hareketlerine katılan "kolonizatör" dervişlerin kırsal alanlarda kurdukları geniş kapsamlı tesisler de zâviye adıyla anılmaktadır.

- 2 Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I - İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi* 2 (1942): 284-294; Selami Şimşek, "Osmanlı'nın Balkanlar'daki Önemli Kültür Merkezlerinden Biri Filibe'de Tasavvuf ve Tarikatlar" *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı 07-09 Mayıs 2014*, ed. Ahmet Emre Dağtaoğlu - Muhammet Altaytaş (İstanbul: 2014), 231-260.
- 3 Aşkın Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)", *OTAM* 20 (2006): 209.
- 4 Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)", 211.
- 5 Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri: Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk* (İstanbul: İstanbul Fethi Derneği, 1982), 143.
- 6 Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik* (İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1983), 329; Ekrem Işın, "Mevlevilik", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, (İstanbul: Tarih Vakfı, 1994), 5: 335.
- 7 İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugatı: Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: 2005), 74.
- 8 Ayverdi, *Kubbealtı Lugatı*, 1380; Osmanlı Devleti'nin erken dönemlerinde fetih hareketlerine katılan "kolonizatör" dervişlerin kırsal alanlarda kurdukları geniş kapsamlı tesisler de zâviye adıyla anılmaktadır. Bkz. Barkan, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", 284-294.

Bulgaristan'ın Filibe⁹, Vidin¹⁰ ve Belgradçık¹¹ şehirlerinde Mevlevî tekke-leri kurulmuştur. Bu yapılardan günümüze sadece Filibe Mevlevîhânesi gelebilmiştir. Mevlevîhânenin inşa tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, ilk olarak XVII. yüzyılın sonunda, Macaristan'da yer alan Peçoy Tekkesi'nin şeyhi tarafından kurulduğu bilinmektedir.¹² Semâhâne ve selâm-lık birimlerinden oluşan ve uzun seneler hizmet veren Filibe Mevlevîhânesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun küçülmesi ve Balkan Savaşı'nda bölgenin elden çıkmasıyla birlikte, pek çok tekke gibi zorunlu olarak faaliyetlerine son vermek durumunda kalmıştır.¹³ Bir Bulgar tarafından satın alınarak restore ettirilen mevlevîhâne, günümüzde P'ldin adında bir restoran olarak kullanılmaktadır. (R.1, R.2, P.1)

İslâm dünyasının en yaygın tarikatı olan Halvetîlik, XIV. yüzyılda İran'da doğmuştur.¹⁴ Anadolu ve Rumeli'de en çok tekkesi bulunan tarikatlardan biri ve belki de birincisidir. Balkanlar'a girişi XV. yüzyılın ilk çeyreğine rastlar.¹⁵ Gülşeniyye, Celvetiyye, Uşşâkiyye, Şâbâniyye, Cerrâhiyye gibi kolları bulunan Halvetiyye'nin¹⁶ Bulgaristan'da en yaygın olduğu yerler kuzeydoğu ve kuzeybatı bölgeleridir.¹⁷ Sofya¹⁸, Köstendil¹⁹, Gotse Delçev (Nevrekop)²⁰, Plovdiv

- 9 Filibe Mevlevihanesi, Şeyh Mahmud Mevlevi Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 31; Gülberk Bilecik, "Balkanlarda Bir Kültür Hazinesi: Filibe Mevlevihanesi", *Mevlânâ Mesnevi ve Mevlevihaneler Sempozyumu (30 Eylül-01 Ekim 2006)* (Manisa, 2007), 146; Mustafa Alkan - Gökhan Yurtoğlu; "Mevlevi Tarikatı'nın Rumeli'de Yayılması", *Osmanlı Dönemi Balkanlar'da Kültürel ve Sosyal Hayat* (Ankara, 2018), 125.
- 10 Vidin Mevlevihanesi: Alkan - Yurtoğlu, "Mevlevi Tarikatı'nın Rumeli'de Yayılması", 125.
- 11 Belgradçık Mevlevihanesi: Alkan - Yurtoğlu; "Mevlevi Tarikatı'nın Rumeli'de Yayılması", 125-126.
- 12 Nathalie Clayer - Alexandre Popovic, "Osmanlı Döneminde Balkanlar'daki Tarikatlar", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, haz. Ahmet Yaşar Ocak (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005), 253; Bilecik, "Balkanlarda Bir Kültür Hazinesi: Filibe Mevlevihanesi", 145-149.
- 13 Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 335.
- 14 Süleyman Uludağ, "Halvetiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 15: 393.
- 15 Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 78.
- 16 Mustafa Aşkar, "Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *AİÜF Dergisi* 38 (1998): 561.
- 17 Clayer - Popović, "Osmanlı Döneminde Balkanlar'daki Tarikatlar", 249.
- 18 Hekime Hatun Halveti Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 100; Şeyh Bâli Efendi Halveti Tekkesi: Halil Celep, *Sofyalı Bali Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufi Anlayışı* (2014), 28; Şeyh Bayram Efendi Halveti Tekkesi: Halmi Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2016): 73; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 101; Köşeli Köyü Halveti Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 104.
- 19 Müderris Şeyh Mustafa Halveti Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 73; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 64; Şeyh Ali Efendi Halveti Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 73; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 64.
- 20 Sinani Halveti Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 74.

(Filibe)²¹, Pirevadi²² Tatarpazarcık²³, Tırnova²⁴, Silistre²⁵, Şumnu²⁶, Burgas²⁷, Varna²⁸, Karnobat²⁹, Kızanlık³⁰, Yambolu³¹ şehirlerinde yaklaşık yirmi beş Halvetî tekkesinin varlığı bilinmektedir.³² Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra diğer Osmanlı eserleri gibi bu tekkeler de tahrip edilmiş ve tamir edilmelerine izin verilmeyerek zamanla yok olmaları sağlanmıştır. Tekkelerden hiçbiri günümüzde mevcut değildir.

Kâdirîlik, Abdülkâdir-i Geylânî hazretleri tarafından XII. yüzyılda kurulmuştur. İslâm dünyasının ilk tarikatları arasında olan Kâdirîliğin Balkanlarda yaygınlık kazanması XVII. yüzyıla rastlamaktadır.³³ Filibe'de³⁴, Sofya'da³⁵ ve Vidin'de³⁶ Kâdirî tekkelerinin varlığı bilinmektedir. Ancak hiçbiri günümüze gelmemiştir.

- 21 Şeyh Nureddin Efendi Halvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 75; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 28.; Şeyh Himmət Efendi Halveti Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 31; Hasan Efendi Uşşâkî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 31; Hasan Efendi Gülşenî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 31; Ahmed Efendi Gülşenî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 77; Şeyh İsmail Efendi Celvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 77; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 28.
- 22 Yeniçeri Piri Efendi Şâbânî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 78.
- 23 Kurd Efendi Halvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halvetî Tekkeleri", 74; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 114; Şeyh Ahmed Efendi Halvetî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 114.
- 24 Kavak Baba Halvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 69-70; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 114.
- 25 Derviş Efendi Celvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 70; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 114; Kurşunlu Cami Halvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 70.; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 92.
- 26 Abdülhay Efendi Halvetî Tekkesi: Orhan Salih, "Osmanlı Dönemi Şumnu Tekkeleri", *Uluslararası Bursa Tasavvuf Kültürü Sempozyumu - 4*, haz. Mehmet Temelli (Bursa, 2005), 183; Muhsinzade Mehmed Paşa Cerrahi Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 107; Salih, "Osmanlı Dönemi Şumnu Tekkeleri", 184.
- 27 Şeyh Mehmed İbrahim Efendi Uşşâkî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 77; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 13.
- 28 Yeniçeri Piri Efendi Şâbânî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 71; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 78.
- 29 İbrahim Ağa Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 77.
- 30 Alaeddin Baba Celvetî Tekkesi: Salih, "Osmanlı Dönemi Şumnu Tekkeleri", 183.
- 31 Kerameddin (Çağırğanlı) Halvetî Tekkesi: Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 77; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 129.
- 32 Mehmed, "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri", 66-82.
- 33 Nihat Azamat, "Kâdiriyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 24: 131-133.
- 34 Şeyh Hasan Efendi Kâdirî Tekkesi: Hüseyin Memişoğlu, *Bulgaristan'da Türk-İslam Kültürü ve Sanatı*, (İstanbul, 2007), 39.
- 35 Sofya Rus Konsolosluğu arkasında Kâdirî Tekkesi: Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)", 222.
- 36 Kâdirî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 129.

Rifâilik, XII. yüzyılda Ahmed er-Rifâi hazretleri tarafından Irak'ın Ba-taih bölgesinde kurulmuştur. XIX. yüzyılın sonlarında Balkan topraklarında yaygın olarak görülmektedir.³⁷ Bulgaristan'ın Şumnu şehrinde Rifâi dervişlerinin faaliyetlerine rastlanmaktadır. XIX. yüzyılda Sofya³⁸ ile Şumnu'da³⁹ Rifâi tekkelerinin varlığı bilinmektedir. Tekkeler günümüzde mevcut değildir.

Şâzeliyye, XIII. yüzyılda Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî tarafından Tunus'ta kurulmuş bir tarikattir. Zaman içinde Suriye başta olmak üzere Arap dünyasında, Anadolu ve Balkanlar'da yayılmıştır. Yüzden fazla koluyla en yaygın tarikatlar arasındadır.⁴⁰ Bulgaristan'da Rusçuk⁴¹ ve Tutrakan⁴²'da tekkelerinin olduğu bilinmektedir. Bu tekkeler günümüzde mevcut değildir.

Nakşibendiyye, ismini, XIV. yüzyılda Buhara şehrinde yaşamış olan Bahâeddin Nakşibend'den (ö. 1389) almaktadır. Bu tarikat, XII. yüzyılda yine Buhara civarında teşekkül eden Hâcegân tarikatının bir devamıdır.⁴³

Önce Anadolu'da, ardından İstanbul'da hızla yayılan Nakşibendîlik Balkan topraklarına da geçmiştir.⁴⁴ Bulgaristan topraklarında görülmesi XII-XIX. yüzyıllar arasına rastlar. Özellikle Şeyh Süleyman Köstendilî zamanında Köstendil şehri Nakşibendiyye tarikatının merkezi olmuştur. Sofya'da⁴⁵, Silistre'de⁴⁶, Varna⁴⁷ ve Tutrakan'da⁴⁸ Nakşî tekkelerine rastlanmaktadır.

Tutrakan şehrinin güneyinde yer alan Softa Baba Tekkesi, Romanya'ya ve Tuna vadisine tepeden bakan bir yerde bulunmaktadır. XIX. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da eğitim gören ve Nakşibendî tarikatına bağlı Buharalı

37 Mustafa Tahralı, "Rifâiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 35: 100.

38 Sofya Kapan Meydanı karşısında Rifâi Tekkesi, Sofya Nalbant Baba Rifâi Tekkesi: Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)", 222.

39 İki adet Rifâiye Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 107.

40 Ahmet Murat Özel, "Şâzeliyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38: 387, 388.

41 Şâzeli Dergâhı: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 84.

42 Şâzeli Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 87.

43 Hamid Algar, "Nakşibendiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 32: 335.

44 Engin Selçuk, "Balkanlara Uzanan Bir Köprü: Nakşi Divan Şairleri", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2014): 2-3.

45 Sofya'da İki Adet Nakşi Tekkesi: Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)", 222.

46 Nakşibendî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 92.

47 Hacı Ahim Nakşibendî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, 123.

48 Softa Baba Tekkesi: Gülberk Bilecik, "Bulgaristan Tutrakan'da Bir Nakşi Bektaşî Tekkesi: Softa Baba", *Necdet Sakaoğlu Armağan Kitabı* içinde (baskıda), 185-206.

müderri Hüseyin Sabri Efendi tarafından kurulmuştur.⁴⁹ Semâhâne olarak da kullanılan evi, zaman içinde şehrin ve civar köylerin dinî merkezi hâline gelmiştir. Burada vefat eden Şeyh Hüseyin Sabri Efendi, tekkenin bahçesine inşa edilen türbeye defnedilmiştir. Hastalara ve çocuksuz kadınlara yaptığı yardımlara tanınan şeyh efendinin kahve suyunu bakışlarıyla kaydattığı ve bir bakışıyla Tuna Nehri'nin akışını değiştirdiği söylenmektedir. Vefatından sonra halk tarafından evliya olarak nitelendirilmiş ve Softa Baba ismini almıştır.⁵⁰ (R.3, R.4, P.2)

1826 senesinde Vak'a-i Hayriye sırasında Yeniçeri Ocağı ile birlikte bu ocağın bağlı olduğu Bektâşilik de lağvedilmiştir. Bu tarihten itibaren Bektâşiliğin Osmanlı Devleti'ndeki bütün tekkeleri gibi Rumeli'deki tekkeleri de kapatılmıştır. Tekkelerin bazıları yıktırılırken bir kısmı da Nakşibendiyye başta olmak üzere sünnî doktrine bağlı tarikatlara devredilmiştir.⁵¹ Aynı âkıbet Softa Baba Tekkesi'nin de başına gelmiştir. Zaman içinde Nakşî topluluğu buraya gelen Bektâşilerden etkilenmişler ve yapı Bektâşî tekkesi olarak anılmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde de Bektâşî tekkesi olarak bilinmektedir. Türbe, meydan evi, meydan evine bağlı üç odalı hizmet mekanı ve hazireden oluşan Softa Baba Tekkesi oldukça harap durumda olup zamana direnmeye çalışmaktadır.

Bektâşilik, Bulgaristan'daki tarikatlar arasında en yaygın olanıdır. XIII. yüzyılda Anadolu'da Kırşehir dolaylarında yaşamış olan büyük mutasavvıf Hacı Bektâş-ı Velî (ö. 1271) tarafından (ya da vefatını takiben adına mensupları tarafından) kurulmuş bir tarikattır. Kuruluşunu takip eden yüzyıllarda Kalenderîlik, Haydârîlik gibi Bâtınî-Şîî meşrepli zümreleri bünyesine katarak heterodoks bir akım hâline dönüşmüştür. Teşkilâtlı bir tarikat hâline gelmesi ise XV. yüzyılın sonu XVI. yüzyılın başlarında, Hacı Bektâş-ı Velî'nin düşünce sistemine bağlı kalan ve "pîr-i sâni" olarak adlandırılan Balım Sultan (ö. 1516) zamanına rastlamaktadır.⁵²

Bulgaristan'daki İslâmiyet'in yaygınlaştırılması çalışmaları sırasında Bektâşilerin büyük rolü olmuştur. Yerleştikleri topraklarda meydan evi, aşevi, ocak,

49 Lybomir Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, çev. Orlin Sabev (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008), 191.

50 İsmail Selimoğlu, "Balkanlardaki Tasavvufî İzler", *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü-3* (Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2004), 143-144.

51 Ekrem Işın, "Bektaşilik", *Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 2: 131; Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964), 339-344; M. Baha Tanman, "Yunanistan'da Katerinde Abdullah Baba Tekkesi", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi* 9 (1990): 20.

52 Işın, "Bektaşilik", 131; Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, 298-344; Yaşar Nuri Öztürk, *Tarihi Boyunca Bektaşilik* (İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 1992), 168; Tanman, "Yunanistan'da Katerinde Abdullah Baba Tekkesi", 19.

kiler evi, emek evi, selamlık, derviş hücreleri gibi bölümlerden oluşan tekkelelerini kuran şeyhlerin türbeleri de buralara yapılmıştır. Balçık⁵³, Dupniçe⁵⁴, Razgrad⁵⁵, Kızanlık⁵⁶, Niğbolu⁵⁷, Prevadi⁵⁸, Rusçuk⁵⁹, Silistre⁶⁰ ve Varna⁶¹ tekkelere yoğun olarak bulunduğu merkezlerdir. Evliya Çelebi, Rumeli’de yedi yüz Bektâşî tekkesi olduğunu belirtir.⁶²

Otman Baba, Akyazılı Sultan, Demir Baba ve Kıdemli Baba bölgenin en çok bilinen Bektâşî şeyhleridir. Asıl adı Hüsam Şah olan, cömertliği yüzünden Gani Baba olarak da bilinen Otman Baba, Bulgaristan Bektâşîliğinin kurucusu olarak kabul edilir. XV. yüzyıla tarihlenen tekkesi Hasköy şehrinde bulunur. Bulgaristan’da günümüzde hâlâ mevcut olan en eski Bektâşî tekkelere biridir. Tekkenin ana yapısını oluşturan türbe, Otman Baba’nın 1478’de vefatından sonra, 1507-1508 yılları arasında inşa edilmiştir.⁶³ Türbenin yanında, zamanla ufak bir hazire oluşmuştur. (R.5, R.6, P.3)

Hafız Halil Baba olarak da bilinen Akyazılı Sultan, Bursa’nın da fethine katılmış bir evliyadır. Rumeli’deki fetihlerde bulunmuş ve Otman Baba’nın halefi olmuştur. Hıristiyanlar tarafından Aziz Athanasius olarak bilinmektedir.⁶⁴ Otman Baba’nın vefatından sonra yerine geçer. XV. yüzyıl sonu ile XVI. yüzyıl başına tarihlenen tekkesi, Varna ile Balçık arasında Obroçište’dedir.⁶⁵ (R.7, R.8, P.4)

Akyazılı Sultan’a bağlı olan Demir Baba, Bulgaristan’ın en bilinen evliaları arasındadır. Asıl adı Hasan Demir (Timur) olan Demir Baba’nın hayatı ve şahsiyeti hakkında yeterli bilgi yoktur. Deliorman’daki pehlivanlık

53 Balçık-Batova-Tekkeköy Akyazılı Sultan Asitane ve Türbesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 16.

54 Hüsam Dede Bektâşî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 24.

55 Demir Baba - Dede Zâviyesi ve Türbesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 49.

56 Seyid Hasan Baba Tekkesi, Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 60.

57 Koç Ali - Ali Koç Baba Zâviyesi ve Türbesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 73.

58 Bektâşî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 78.

59 Mustafa Paşa Bektâşî Tekkesi, Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 84.

60 Baba Mahmud Şah Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 91.

61 Pir Can Baba Bektâşî Tekkesi: Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, 123.

62 *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (3. Kitap), haz. Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı (İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası, 1999), 26.

63 Lyubomir Mikov, *Bulgaristan’da Alevi-Bektâşî Kültürü* (İstanbul, 2008), 33.

64 Semavi Eyice, “Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi”, *Belleten* 31/124 (1967): 303.

65 Eyice, “Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi”, 303; Kamil Dürüst, “Varna’da Akyazılı Sultan Tekkesi”, *Vakıflar Dergisi*, (Ankara: 1988), 20: 444; Tuba Hatipler Çibik - Filiz Umaroğulları, “Balkanlarda Bektâşilik ve Bektâşî Tekkeleri”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2017): 467.

geleneğinin pîri olarak kabul edilmektedir.⁶⁶ XVI. yüzyılın ikinci çeyreğinde kendisi tarafından kurulan tekkesi Deliorman Bölgesi'nde Razgrad'a bağlı İsparih (Kemaller) köyündedir. Hasan Demir Baba, Deli Orman, Timur Baba, Pehlivan Baba gibi isimlerle de anılır.⁶⁷ (R.9, R.10, R.11, P.5)

Asıl adı Musa Çoban olan Kıdem (Kademli) Baba, Bulgaristan topraklarında yaşamış bir Kalender/Bektâşî dedesidir.⁶⁸ XVI. yüzyılın ortalarına tarihlenen tekkesi Yeni Zağra Grafitovo köyünde Adatepe veya Ayo İlyas olarak bilinen tepe üzerindedir. (R.12, R.13, P.6)

Bulgaristan'ın elimizden çıkmasıyla birlikte pek çok Osmanlı eseri gibi bu Bektâşî tekkeleri de büyük ölçüde hasara uğratılmıştır. Türbelerin durumu ise farklıdır. Zaman içinde türbelerin Hıristiyan halk tarafından benimsendiği ve azizlerle ilişkilendirilerek ziyaret edildikleri görülmektedir. Bu durum yapıların korunmasına sebep olmuştur. Ancak Kıdemli Baba Türbesi'nin durumu farklı olup çok fazla tahrip edilmiştir.

Türbeler, gerek meşâyihin büyüklüğü gerekse kendilerine duyulan saygıdan ötürü malzeme ve üslûp olarak taşra üslûbundan çok İstanbul üslûbuna yakın bir tarzda inşa edilmiştir.

Belirtilen türbelerin dikkate değer en önemli ortak özelliği yedigen şeklindeki planlarıdır. Bu durum tarikatlar arasında rakam sembolizmine önem veren ve bunu erkânının önemli bir unsuru hâline getiren Bektâşîlikte sık görülen bir özelliktir.⁶⁹ Bektâşîlik'te üç, beş, yedi, on iki, kırk gibi rakamlar kutlu sayılmış ve bu rakamlar sembolik olarak mimariye yansıtılmıştır.⁷⁰ Yedi rakamı ise daha çok Bulgaristan topraklarında karşımıza çıkar. Otman Baba ve halefi Akyazılı Sultan yedi terkli (dilimli) taç giymektedir.⁷¹ Otman Baba Türbesi'ndeki şahidenin tepesi yedi terkli taç şeklindedir. Akyazılı Sultan Tekkesi'nin meydan evi ile ocağının bacası da yedigendir.

66 M. Baha Tanman, "Demir Baba Tekkesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1994), 9: 150.

67 Tanman, "Demir Baba Tekkesi", 151; Çibik-Umuroğulları, "Balkanlarda Bektaşilik ve Bektaşî Tekkeleri", 468; Bedri Noyan, *Demir Baba Velayetnamesi* (İstanbul: Can Yayınları, 1976), 69.

68 Tanman, "Demir Baba Tekkesi", 150; Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, 40.

69 Tanman, "Yunanistan'da Katerin'de Abdullah Baba Tekkesi", 25.

70 Eyice, "Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi", 582-583.

71 Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sufilik: Kalenderiler, (XIV-XVII Yüzyıllar)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992), 17; Tanman, "Yunanistan'da Katerin'de Abdullah Baba Tekkesi", 25; M. Baha Tanman, "Osmanlı Dönemi Tarikat Yapılarında Sûfi İnançlarının ve Simgelerinin Yansımaları", *Sanat ve İnanç Sempozyumu-Bildiriler* (İstanbul, 2001), 273. Eyice, "Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi", 558.

Günümüzde bölgede kalan Müslüman halk, türbeleri ziyaret makamı ve toplanma yeri olarak kullanılmaktadır. Bayram ve sair mübarek günlerde ziyaret edilen bu mekanlarda dualar edilemekte, adak ve kurbanlar kesilmektedir. Diğer taraftan türbelerin yanındaki ağaçlar dilek ağacı olarak kullanılmakta, lahitlerin üzerine duvak, bebek kıyafeti gibi eşyalar bırakılmakta, mum yakılmakta ve şifâ bulmaları için hastalar getirilmektedir.

Sonuç

Allah'a ulaşmak maksadıyla bir mürşide bağlanıp belli şartlara uyarak ahlâkını güzelleştirmeyi, kötülüklerden arınmayı ve tevhidin hakikatine varmayı amaç edinen tarikatlar, Bulgaristan topraklarında da bu şuurla hareket etmişlerdir. Fetihlerle bölgeye gelerek kurdukları tekke ve zâviyelerle yeni yerleşim yerleri oluşturan tarikatlar, çalışkanlıkları, din, dil ayrımı yapmaksızın herkese eşit yaklaşımları ve tevazuları sayesinde çevre halkını derinden etkilemişlerdir. Yapıcı ve kucaklayıcı tavırları bölgenin İslâmiyet'le tanışmasına ve İslâmiyet'in hızlı bir şekilde yayılmasına sebep olmuştur. Bu tutum, Bulgaristan toprakları kaybedilene kadar devam etmiştir.

Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetine son vermek ve sıcak denizlere inebilmek düşüncesiyle Ruslar, dil ve kültür bakımından kendilerine yakın buldukları Bulgarları kullanmışlardır.⁷² Bölgede çetecilik faaliyetlerini desteklemişler, isyan hareketlerinde kullanılacak gençleri yetiştirmek üzere okullar açmışlardır.⁷³ Bunların neticesinde bölge karışmış ve 1878 Berlin Antlaşması ile Bulgaristan, yaklaşık beş yüz sene kaldığı Osmanlı hâkimiyetinden ayrılmıştır.⁷⁴

Bölgenin elimizden çıkmasından hemen sonra Osmanlı izlerini silmek amacıyla sistemli çalışmalar başlatılmıştır. Osmanlı eserlerinin çoğu şehircilik çalışmaları, parklar, bahçeler açmak, hijyen şartları gibi sebeplerle hızlı bir şekilde yıkılmıştır. Bir kısmı harap vaziyette bırakılmış ve tamirlerine izin verilmemiştir. Tarikat yapılarının çoğu da aynı akıbete uğramıştır. Sayıları yüzleri bulan tekkelerden günümüze gelebilenleri oldukça azdır. Yirmi beş adet Halvetî tekkesinden hiçbirinin mevcut olmaması manidardır. Aynı durum diğer tekkeler içinde geçerlidir. Kalabilen tek mevlevîhâne ise günümüzde restoran olarak kullanılmaktadır. Bektâşî tekke ve türbeleri için durum biraz daha farklıdır. Bektâşî şeyhlerinin bir kısmı zaman içinde Hıristiyanlar tarafından

72 Osman Köse, "Bulgar Emareti ve Türkler (1878-1908)", *Turkish Studies = Türkoloji Dergisi* 2 (2006): 240.

73 Bilal N. Şimşir, *Rumeli'den Türk Göçleri - I* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989), XLI.

74 Ali İhsan Gencer, "Berlin Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 5: 516.

aziz olarak kabul edilmiştir. Böylelikle tekke binaları yok olsa da türbeler korunmuştur. Günümüzde de bu durum devam etmektedir. Müslüman halk da türbeleri bayramlarda ve özel günlerde toplanma yerleri olarak kullanmaktadır.

Gönül dünyamızı şekillendiren ve tasavvuf adı altında güzel ahlâkı yaşayabilme yollarını öğreten tekkeler gibi cami, medrese, türbe gibi pek çok eserin yok edilmesi, Bulgaristan'da yaklaşık beş yüz seneyi bulan Osmanlı varlığını silme çabasından başka bir şey değildir. Günümüzde zamana ve düşmanlıklara direnen bu ecdat yadigârlarını korumak ve hiç değilse kalan eserleri yaşatmaya çalışmak temel görevlerimizden olmalıdır.

Kaynakça

- Algar, Hamid. "Naksibendiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32: 335-342. Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- Alkan, Mustafa - Yurtoğlu, Gökhan; "Mevlevî Tarikatı'nın Rumeli'de Yayılması". *Osmanlı Dönemi Balkanlar'da Kültürel ve Sosyal Hayat*. Ed. Zafer Gölen - Abidin Temizer, 107-141. Ankara: Gece Kitaplığı, 2018.
- Aşkar, Mustafa. "Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AIÜF Dergisi* 38 (1998): 535-563.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı. *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri: Bulgaristan-Yunanistan-Arnavutluk*. İstanbul: İstanbul Fethi Derneği, 1982.
- Ayverdi, İlhan. *Kubbealtı Lugatı: Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul, 2005.
- Azamat, Nihat. "Kâdiriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24: 131-136. Ankara: TDV Yayınları, 2001.
- Barkan, Ömer Lütfi. "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I- İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler". *Vakıflar Dergisi* 2 (1942): 284-294.
- Bilecik, Gülberk. "Balkanlarda Bir Kültür Hazinesi: Filibe Mevlevihanesi". *Mevlana Mesnevi ve Mevlevihaneler Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 145-149. İstanbul, 2007.
- "Bulgaristan Tutrakan'da Bir Nakşi Bektaşî Tekkesi: Softa Baba". *Necdet Sakaoğlu Armağan Kitabı* içinde, 185-206. Baskıda.
- Clayer, Nathalie - Popovic, Alexandre. "Osmanlı Döneminde Balkanlar'daki Tarikatlar". *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*. Haz. Ahmet Yaşar Ocak, 247-266. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005.
- Çibik, Tuba Hatipler-Umaroğulları, Filiz. "Balkanlarda Bektaşîlik ve Bektaşî Tekkeleri". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2017): 458-481.
- Dürüst, Kamil. "Varna'da Akyazılı Sultan Tekkesi". *Vakıflar Dergisi* 20 (1988): 443-452. *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi (3. Kitap)*. Haz. Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası, 1999.
- Eyice, Semavi. "Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi". *Belleten* 31/124 (1967): 551-600.
- Gencer, Ali İhsan. "Berlin Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5: 516-517. Ankara: TDV Yayınları, 1992.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1983.
- Işın, Ekrem. "Bektaşîlik". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. 2: 131-137. İstanbul: Tarih Vakfı, 1994.
- "Mevlevîlik". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. 5: 422-430. İstanbul: Tarih Vakfı, 1994.
- İndibaşı, Mehmet. "Balkanlarda Osmanlı Hakimiyeti ve İskan Siyaseti". *Türkler Ansiklopedisi*. 9: 154-165. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

- Koyuncu, Aşkın. "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)". *OTAM* 20: 197-243. 2006.
- Köse, Osman. "Bulgar Emareti ve Türkler (1878-1908)". *Turkish Studies = Türkoloji Dergisi* 2 (2006): 237-246.
- Mehmed, Halimi. "Bulgaristan'da Halveti Tekkeleri". *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2016): 66-82.
- Memişoğlu, Hüseyin. *Bulgaristan'da Türk-İslam Kültürü ve Sanatı*. İstanbul, 2007.
- Mikov, Lybomir. *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*. Çev. Orlin Sabev. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.
- Noyan, Bedri. *Demir Baba Velayetnamesi*. İstanbul: Can Yayınları, 1976.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*. İstanbul, Enderun Kitabevi, 1983.
- Özel, Ahmet Murat. "Şazeliyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38: 387-390. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Tarihi Boyunca Bektaşilik*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 1992.
- Salih, Orhan. "Osmanlı Dönemi Şumnu Tekkeleri", *Uluslararası Bursa Tasavvuf Kültürü Sempozyumu - 4*. Haz. Mehmet Temelli, 179-192. Bursa, 2005.
- Selçuk, Engin. "Balkanlara Uzanan Bir Köprü: Nakşi Divan Şairleri". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2014): 1-15.
- Selimoğlu, İsmail. "Balkanlardaki Tasavvufî İzler", *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü-3*. 135-144. Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2004.
- Sezer Acar, Damla. *Bulgaristan'da Deliorman Bölgesi'ndeki Babai ve Bektaşî Tekkeleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1999.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964.
- Şimşek, Selami. "Osmanlı'nın Balkanlardaki Önemli Kültür Merkezlerinden Biri Filibe'de Tasavvuf ve Tarikatlar". *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı*. Ed. Ahmet Emre Dağtaşoğlu - Muhammet Altaytaş, 231-260. İstanbul, 2014.
- Şimşir, Bilal. *Rumeli'den Türk Göçleri-I*. Ankara, 1970.
- Tahrallı, Mustafa. "Rifâiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35: 99-103. Ankara: TDV Yayınları, 2008.
- Tanman, M. Baha. "Demir Baba Tekkesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9: 150-151. Ankara: TDV Yayınları, 1994.
- "Yunanistan'da Katerin'de Abdullah Baba Tekkesi". *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 9: 19-28. İstanbul, 1990.
- "Osmanlı Dönemi Tarikat Yapılarında Süfi İnançlarının ve Simgelerinin Yanlışları". *Sanat ve İnanç Sempozyumu-Bildiriler*. 265-280. İstanbul, 2001.
- Uludağ, Süleyman. "Halvetiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15: 393-395. Ankara: TDV Yayınları, 1997.

Resim 1: Filibe Mevlevihânesi (Bilecik'ten)

Resim 2: Filibe Mevlevihânesi, semâhâne (Bilecik'ten)

Resim 3: Tutrakan Softa Baba Tekkesi (Bilecik'ten)

Resim 4: Tutrakan Softa Baba Türbesi, içerden görünüş (Bilecik'ten)

Resim 5: Otman Baba Türbesi (Bilecik'ten)

Resim 6: Otman Baba Türbesi, içerden görünüş (Bilecik'ten)

Resim 7: Akyazılı Sultan Tekkesi'nin günümüzdeki durumu (Bilecik'ten)

Resim 8: Akyazılı Sultan Türbesi (Bilecik'ten)

Resim 9: Demir Baba Tekkesi (Bilecik'ten)

Resim 10: Demir Baba Türbesi (Bilecik'ten)

Resim 11: Demir Baba Türbesi, içerden görünüş (İbrahimgil'den)

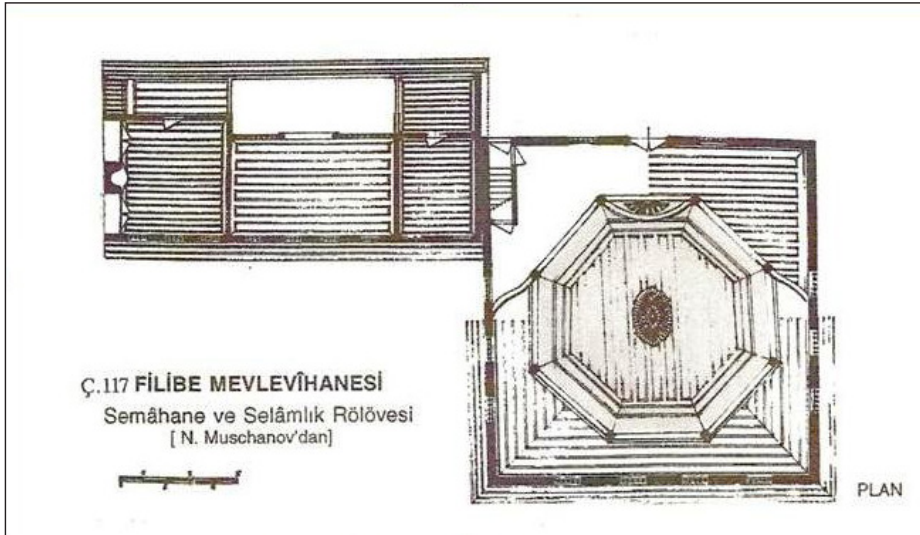

Resim 12: Kıdemli Baba Türbesi (Bilecik'ten)

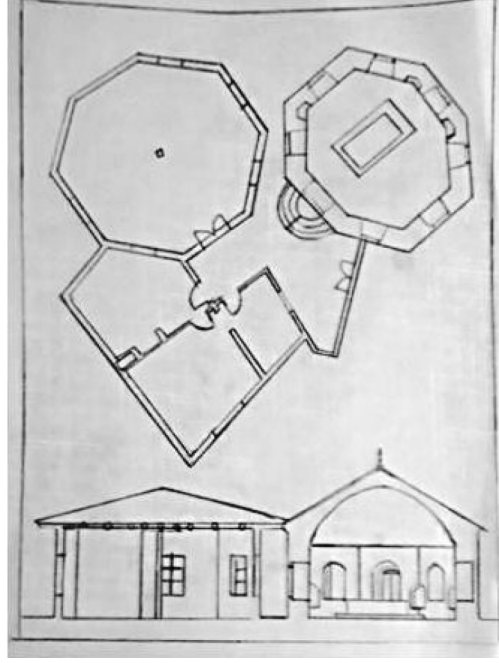

Resim 13: Kıdemli Baba'nın hasar verilmiş lahdi (Bilecik'ten)

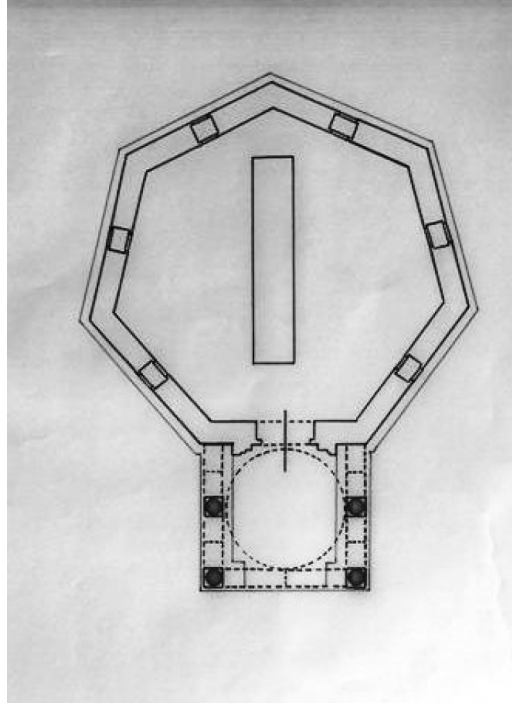

Plan 1: Filibe Mevlevihânesi, semâhâne ve selâmlık

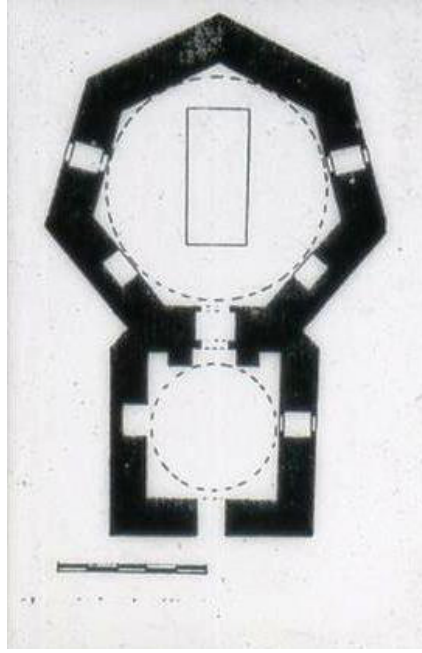

Plan 2: Softa Baba Tekkesi'nin planı ve kesiti (Acar'dan)

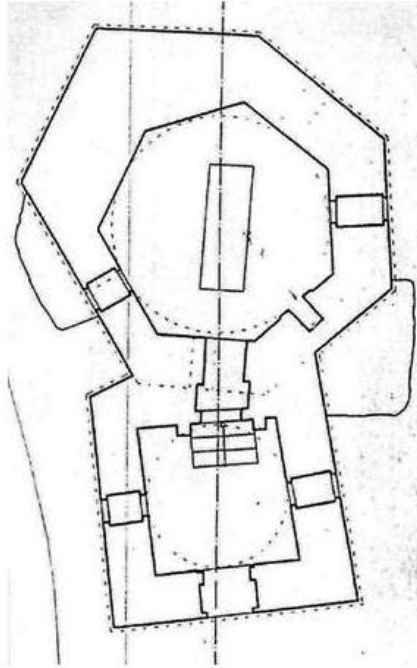

Plan 3: Otman Baba Türbesi'nin planı (Sevgi Parlak'tan)

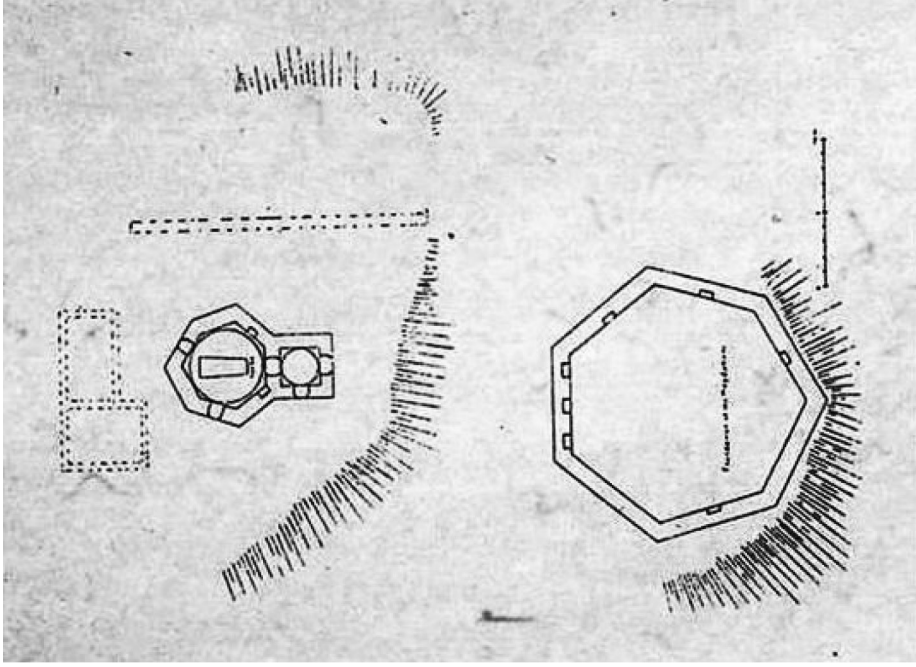

Plan 4: Akyazılı Sultan Türbesi'nin planı (Dürüst'ten)

Plan 5: Demir Baba Türbesi'nin planı (Acar'dan)

Plan 6: Kademli Baba Tekkesi'nin vaziyet planı (Kiel'den)

